

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Strátegalaš plána sámi mánáidgárddiide 2008–2011

Áigi lea buoremus oahpaheaddji

Sisdoallu

1	Álggahus	
1.1	Sámi mánáidgárddit	5
1.2	Višuvdna/ulbmil	5
1.2.1	Mánáidgárdeláhka ja mánáidgárddiid rámmaplána	5
1.2.2	Sámediggerádi politihkalaš prográmma 2006–2009	6
2	Sámi mánáidgárddit – čilgehusat ja dárbbut	
2.1	Diliid čilgen	7
2.2	Čilgehus	7
2.2.1	Ovdaskuvlaoahpaheaddjidárbbu gokčan	7
2.2.2	Erenoamáš doarjja sámi mánáidgárddiide	7
2.2.3	Pedagogalaš neavvut	7
2.2.4	Prošeavttat	8
2.2.5	Dásseárvu	8
2.3	Hástalusat ja dárbbut	8
2.3.1	Doaimmat Ráddehus ja Sámediggi vuoruhit mánáid- gárdesuorggi siskkoale	8
3	Sámedikki rámmat ja njuolggadusat	
3.1	Dálá resursarámmat	9
3.2	Sámi mánáidgárddiid erenoamášdoarjagiid juolludeami njuolggadusat	9
4	Sámedikki mánáidgárdepolitihkka	
4.1	Sámegiela nannen	10
4.2	Mánáid vuoigatvuodát	10
4.3	Ovttasbargu	11
4.4	Fierpmádathuksen ja máhttolokten	11
4.5	Pedagogalaš neavvut	11
4.6	Dutkan	11
5	Sámedikki doaimmat 2008–2011	
5.1	Vuoruheapmi 2006 – 2009	12
5.2	IKT	12
5.3	Pedagogalaš neavvut	12
5.4	Rekrutteren	13
5.5	Gelbbolašvuohta	13
5.6	Doarjagat	13
5.7	Diehtujuohkin ja bagadallan	14
5.8	Guottuid ovddideaddji bargu	14
6	Loahpaheapmi	
	Sámi mánát mánáidgárddiin	15
	Oahpponeavvut – mánáidgárddit	15
	Prošeavttat – mánáidgárde	16

Áigi lea buoremus oahpaheaddji

Strategalaš plána sámi mánáidgárddiide 2008–2011
Mearriduvvon Sámedikkis čakčamánu 2007

1

Álggahus

Sámedikki strategalaš plána áigodahkii 2007 – 2011 lea mearriduvvon Sámedikkis čakčamánu 27. beaivvi 2007.

1.1 Sámi mánáidgárddit

Sámediggi bidjá čuovvovaš definišuvnna sámi mánáidgárddiid vuodđun:

Sámi mánáidgárdi lea mánáidgárdi mii lea sámi mánáid váste ja gos leat sámi mánát. Mánáidgárddi bargit máhttet sámegeiela. Sámi mánáidgárddiid ulbmil lea vuosttažettiin nannet ja ovdánahttit mánáid sámi identitehta, giela ja kultuvrra.

2007:s leat 41 sámi mánáidgárddi/ossodaga Norggas. Dasa lassin leat birrasiid 15 dáčča mánáidgárddi main lea juogalágan sámegeiel oahpahus ovttaskas mánáide. Oktiibuot leat birrasiid 1000 sámi mánáid mánáidgárddiin. 2005:s ledje badjelaš 900 mánáid sámi mánáidgárddiin.

Sámi mánáidgárddit leat čáhcesullos davvin gitta Osloi lulde. Eanas oassi sámi mánáidgárddiin leat Finnmarkkus. Ollu dáin leat mánáidgárddit ovttain ossodagain.

1.2 Višuvdna/ulbmil

Mánáidgárdi, mii lea buorre sámi mánáide, addá mánáide sámegeiela, kultuvrra ja identitehta. Mánáidgárddis ohppet mánát rikkis sámi kultuvrra birra, mii čuovvu sin olles eallinagi.

Ulbmilat:

Mánáidgárdi galgá addit sámi mánáide fáilaldaga, mii nanne ja ovdánahtta sin giela, kultuvrra ja sámi identitehta, ja galgá veahkkin virkkosmahttit ja ealáskahttit sámegeiela.

Dán oktavuodas fertejit sámi mánáidgárddiin leat sámegeielat bargit. Giellabargu lea okta dain deataleamos bargosurggiin mánáidgárddis. Sámediggi lea olu vuoruhan rekrutterema ja bagadallama giela dáfus. Lea sávahahtti ahte visot bargit sámi mánáidgárddiin máhttet sámegeiela. Lea deatalaš ahte sii geat eai huma sámegeiela, ipmirdit giela. Lea maiddá deatalaš ahte sii geat máhttet hupmat sámegeiela, čadat geavahit giela mánáidgárddis.

Višuvnnat ja ulbmilat leat huksejuvvon čuovvovaš plánaid mielde:

- Mánáidgárddeláhka ja mánáidgárddiid rámmaplána
- Sámediggerádi politihkalaš prográmma 2006–2009
- Sámediggerádi diedáhus sámi mánáidgárddiid birra

1.2.1 Mánáidgárdeláhka ja mánáidgárddiid rámmaplána

Ođđa mánáidgárdeláhka bodii fápmui ođđajagemánu 1. beaivvi 2006. Mánáidgárddiid rámmaplána lea njuolggadus láhkii, mii bodii fápmui borgemánu 1. beaivvi 2006.

Mánáidgárdelága 2. č guoskkaha mánáidgárddi sisdoalu ja namuha ahte mánáidgárdi galgá váldit vuhtii sámi mánáid giela ja kultuvrra; “Mánáidgárdi galgá vuhtii váldit mánáid agi, doaibmadási, sohka beali, sosiála, čearddalaš ja kultuvrralaš duogáža, dákkobakte sámi mánáid giela ja kultuvrra”.

Lága 8. č guoskkaha suohkaniid ovddasvástádusa sámi mánáid ja váhnemiid lea addit: “Suohkana ovddasvástádus mánáidgárdeláldaga sámi mánáide sámi guovlluin mii doaibmá sámegeiela- ja kultuvrra vuodul. Eará suohkaniin galget dilálašvuodat láhččojuvvot nu ahte sámi mánát sáhttet váfistit ja ovdánahttit iežaset giela- ja kultuvrra”.

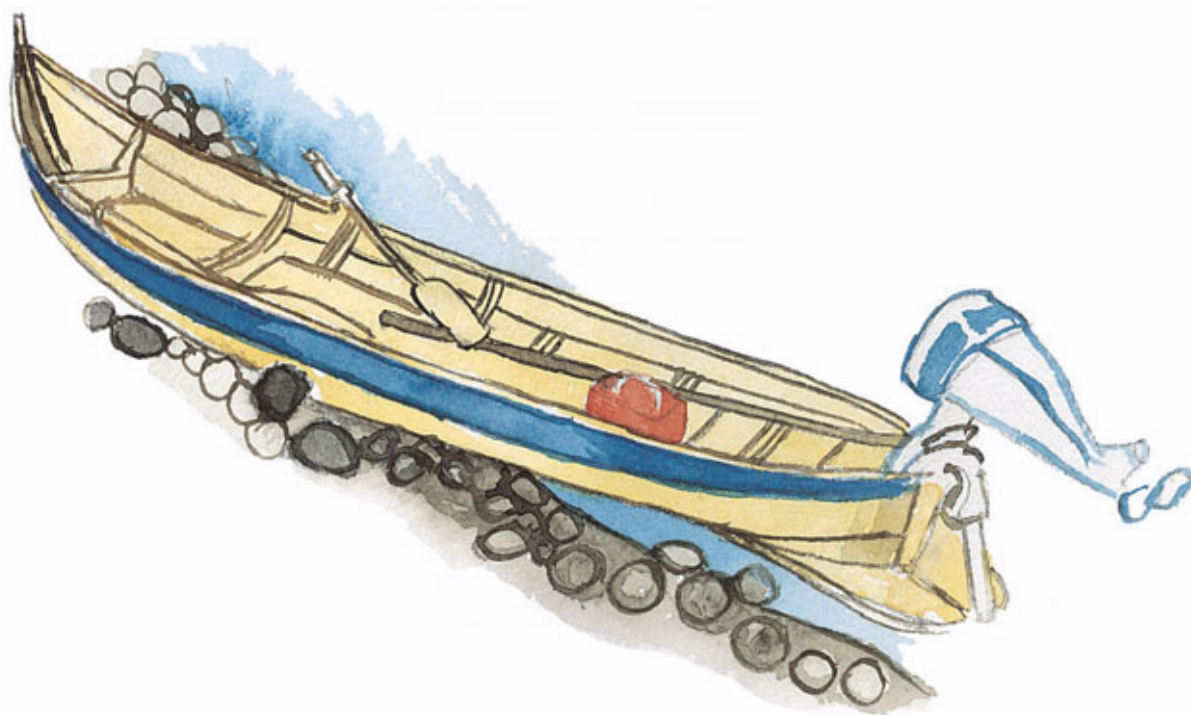
Rámmaplána galgá maiddái láchčit dilis nu ahte buot dáčča mánáidgárddiin galgá leat sámi kultuvra oassin iežaset sisdoalus.

1.2.2 Sámediggeráđi politihkalaš prográmma 2006-2009

Sámediggeráđi politihkalaš prográmma cealká ahte sámi mánáidgárddiin lea deatalaš rolla sámi mánáid bajásšaddamis. Mánáidgárddiin lea mearkašupmi mánáid ovdáneapmái sihke giella- ja kulturoahpahusa ja identitehtaovdánáhttima dáfus.

Sámi mánáidgárddit leat deatalemos arenat searvvis, og dasa guoská sámegeala ja sámi kultuvrra bisuheapmi. Sámi mánáidgárddiin lea maiddái erenoamáš ovddasvástádus bisuhit sámi árvvuid ja servodateallima. Danne lea olles sámi servodahkii ja sámi mánáide erenoamáš deatalaš vuoruhit mánáidgárddiid sámi mánáid várás.

Sámediggeráđi áigu jodihit aktiivvalaš giellapolitihka mii veahkeha ovddidit sámegeala geavaheami. Ráđdi dáhttu maiddái leat aktiivvalaš das ahte unnidit sohka-bealeerohusaid mánáidgárddiid bargoveagas.

2

Sámi mánáidgárddit – čilgehusat ja dárbbut

2.1 Dilliid čilgen

Sámi mánáidgárddiid dilli lea rievdan dađistaga go servodat lea nuppástuvvan. Olu mánát sámi mánáidgárddiin leat guovttegielagat, seammás go mánáidgárddit galget nannet ja ovdánahttit mánáid sámegiela máhtu. Olu dáčča mánáidgárddit gos leat sámi mánát ožžot doarjaga Sámedikkis ovttaskas mánáid sámegiela oahpahussii.

Lea váilevašvuohta pedagogalaš neavvuid dáfus mat leat heivehuvvon sámi mánáide ja sámi mánáidgárddiide. Lea unnán dahje váilevaš dutkan sámi mánáidgárdesuorggis.

2.2 Čilgehus

Čilgehus sámi mánáid hárrái geat leat sámi mánáidgárddiin, boahtá ovdan 1. mildosis.

2.2.1 Ovdaskuvlaoahpaheaddjidárbbu gokčan

Leat ain olu báikkit gos leat unnán ovdaskuvlaoahpaheaddjit, geain lea gelbbolašvuohta sámegiela- ja kultuvrras. Dát guoská erenoamážit riddoguovlluide ja julev- ja lullisámi guovlluide. Leat ain unnán sámi dievdoolbmot, geain lea ovdaskuvlaoahppu ja geat barget mánáidgárddiin.

2.2.2 Erenoamáš doarjja sámi mánáidgárddiide

Sámediggi válddii badjelasas dán doarjaga hálddašemi fylkkamánniin 01.01.2001. Sámediggi ráhkadii njuolggadusaid doarjgii, mat doaibmagohte

01.01.2002. Ulbmil doarjagiin lea veahkehit sámi mánáidgárddiid sihkkarastit fáladaga sámi mánáide nu ahte sii ovdánahttet iežaset sámegiela- ja kultuvrra ja iežaset identitehta.

Doarjja juolluduvvo sihke sámi mánáidgárddiide ja dáčča mánáidgárddiide gos leat sámi mánát geat ožžot sámegiela oahpahusa.

Dán plánaáigodagas galgá doarjjaortnet evaluerejuvvot.

2.2.3 Pedagogalaš neavvut

Ovddit plánaáigodagas leat almmuhuvvon iešgudetlágan oahpponeavvut buot golmma sámegillii. Leat almmuhuvvon mánáidgirjjit, filmmat, CD:at, dihtor-spealut ja fágagirjjálašvuohta. Geahča 2. mildosa mas oainnát oahpponeavvuid. Sámedikkis lea oahpponeavvoguovddáš mas leat pedagogalaš neavvut mánáidgárddiide ja skuvllaide. Mánáidgárddit ožžot nuvttá luoikkahit oahpponeavvuid dáppe.

Sámediggi juolluda jahkásaččat doarjagiid ráhkadit pedagogalaš neavvuid, mat galget geavahuvvot sámi mánáidgárddiin. Ruhtasubmi lea unni, mii gáržžida buvttadeami.

Mánáidgárddit dárbašit oahpponeavvuid mat gusket daidda iešgudetge fáttáide maiguin mánáidgárddit barget sámi jagiáiggekaleandara oktavuodas. Lea maiddá stuora dárbu neavvuide maid sáhtta geavahit giellaoahpahusas.

Lea oahpes ášši ahte sámi mánát atnet seamma neavvuid sihke mánáidgárddis, ruovttus ja skuvllas. Dát sáhtta dagahit unnit hástalusaid ja unnit movtta geavahit sámi oahpponeavvuid, go diehtit ahte mánáide livčče olu gelddolaš oahpponeavvut dárogillii.

2.2.4 Prošeavttat

Sámediggi juolluda jahkásaččat doarjaga prošeavttaide ja ovddidanbargui mii juolluduvvo ovttaskas ohcama vuodul. Geahča 3. Mildosa, mas oainnát prošeavttaid. Sámediggi dáhttu erenoamážit deattuhit prošeavttaid nu go giellaohpahusa ja –ovdánahttima, sámegeiela virkkosmahttima ja ealáskahttima. Man olu ruhta juolluduvvo, vuolgá prošeavtta sturrodagas.

2.2.5 Dásseárvu

Dásseárvu sohkabeliid gaskka galgá speadjalastojuvvot mánáidgárddi pedagogihkas. Dalá Mánáid- ja bearašdepartemeanta lea ráhkadan doaibmaplána “Den gode barnehage er en likestilt barnehage – Handlingsplan for likestilt barnehage 2004 – 2007”. Departemeanta nanne guokte váldomihtu mánáidgárddiid ovtadássásašvuoda barggus:

1. Eambbo dievddut mánáidgárddiide – 20 % dievddut mánáidgárddiin ovdal 2007 loahpageaži.
2. Dásseárvu ja ovtadássásašvuolta galgá leat vuoddun buot doaimmas ja pedagogihkas mánáidgárddis.

Sámediggi lea dorjon ovtadássásašvuoda barggu mánáidgárddiin. Leat álggahuvvon fierpmádatčoahkkimat dievdduide geat barget sámi mánáidgárddiin, ja leat juolluduvvon prošeaktaruđat mánáidgárddiide mat barget dásseárvvuin ja dievdduid rekrutteremiin mánáidgárddiide.

2.3 Hástalusat ja dárbbut

Sámi servodat lea mánggabealát. Sámediggi deaivá daid iešguđetge hástalusaid ja dárbbuid mat sámi mánáidgárddiin leat.

Sámediggi oaidná čuovvovaš hástalusaid ja dárbbuid:

- ovttasbargu mánáidgárddiid eaiggádiiguin eren oamášdoarjaga geavaheami dáfus
- evalueret erenoamášdoarjjaortnega
- ráhkadit pedagogalaš neavvuid
- geahččalan- ja ovddidanbargu mánáidgárddiin
- mánáidgárddiid rámmaplána – sámi sisdoallu

- ovttasbargu guoskevaš beliiguin
- suohkaniid ja mánáidgárddiid eaiggádiid bagadallan
- gelbbolašvuodaovdánahttin mánáidgárdesuorggis

2.3.1 Doaimmat maid Rádđehus ja Sámediggi vuoruhit mánáidgárdesuorggi siskkobealde

Rádđehusa ulbmil mánáidgárdepolitihka dáfus lea dievas gokčan, alla kvalitehta ja vuollegis haddi. Rádđehus lea geavahišgoahtán odđa doahpaga, Barnehagelšftet (Mánáidgárdelokten), mii galgá signaliseret man stuora buorideapmi galgá čadahuvvot mánáidgárdesuorggis. Sihke Rádđehus ja Sámediggi háliidit čalmmustahttit kvalitehta. Jus galgá olahit buori kvalitehta, de lea gelbbolašvuolta deatalaš. Lea čadahuvvon gelbbolašvuodakárten mánáidgárdebargiid dáfus, mii lea Máhttodepartemeantta gelbbolašvuodaovdánahttima strategii ja vuoddun mánáidgárdesuorggis 2007-2010.

Stuoradiggediedáhus 55 (2000–2001) ”Om samepolitikken” (Sámepolitihka birra) cealká čuovvovaččat mánáidgárddiid birra:

“Mánáidgárde galgá veahkkin oahpásnuhttit mánáid iežaset kultuvrii ja das lea guovddáš rollan báiki, gos sáhtttá ovdánahttit giela ja identitehta”.

Mánáid- ja dásseárvodepartemeantta oppalaš čilgehussas rádđehusa ulbmiliid ja vuoruhansurggiid dáfus 2006 stáhtabušeahas daddjo ahte lea ulbmil nannet sámi mánáid ja nuoraid identitehta ja gulleašvuoda sámi servodahkii, ja ovdánahttit bajásšaddanbirrašiid gos sámi ja dáčča kultuvrrat buoremus lági mielde vásihuvvojit ovttáárvosažžan.

3

Sámedikki rámmat ja njuolggadusat

Sámediggi čuovvu čadat gustojeaddji mánáidgárdepolitihka maid Ráddehus mearrida.

Sámedikki dievasčoahkkin ja Sámediggeráddi dat mearridit rámmaid ja njuolggadusaid mánáidgárdesuorggi bargui, dan mielde makkár resurssat juolluduvvojit stáhtabušehta bokte juohke jagi.

Sámediggi bargá ovtta Máhtodepartemeanttain ja fylkkamánneámmáhiiguin das, mii guoská politihkalaš mearrádusaid čuovvoleapmái Sámedikkis ja Ráddehusas.

3.1 Dálá resursarámmat

Sámedikkis leat dál guokte olles virggi mánáidgárdesuorggis. Hálddahusa doaibmaruđat geavahuvvojit čoahkkindoaimmaide sihke siskkobealde ja olggo-bealde Sámedikki. čoahkkindoaimmaide gullá ovtta-bargu guoskevaš beliiguin. Bušeatta gokčá maid daid diehtujuohkin- ja bagadallandoaimmaid, mat oaphas-, giella- ja kulturossodagas leat dán suorggis.

Sámedikki bušeattajuolludeamis várrejuvvo ruhta pedagogalaš neavvuid ráhkadeapmái. Sámedikkis lea ovddasvástáduš ráhkadit neavvuid mat heivejit mánáidgárdemánáide, ja galgá maiddái geahčadit makkár dárbbut geavaheddjiin leat.

Jahkásaččat várrejuvvo ruhta mánáidgárdekonferánsii, man ulbmiljoavku lea bargit mánáidgárddiin gos leat sámi mánát ja earát geat iešgudetge dásis barget mánáidgárdeássiiguin mat gusket sámi mánáide.

Várrejuvvojit maiddái ruđat iešgudetge fierpmádatčoahkkimiidda mánáidgárdebargiid várás, geat barget sámi mánáiguin.

3.2 Sámi mánáidgárddiid erenoamášdoarjagiid juolludeami njuolggadusat

Mánáidgárddiide, mat leat njuolggadusain cealkán ahte leat vuodduuvvon sámegilli ja sámi kultuvrii, sáhtta juolludit sierra doarjaga. Áigumuš erenoamášdoarjagiin lea láhčit diliid nu ahte mánáidgárddiid eaiggádat sáhttet fállat sámi mánáidgárdefálaldaga sámi mánáide, nu ahte besset ovdánahttit iežaset sámegielmáhtu ja kulturduogáža mánáidgárddis. Áigumuš doarjagiin lea earret eará addit mánáidgárddiide buoret vejolašvuoda gaskkustit sámegiela ja sámi kultuvrra. Dasa lassin lea áigumuš nannet mánáidgárddi sámegiellaheameami, ja nannet máná sámi identitehta. Mánáidgárdi ferte čájehit ahte sii duohtan váldet barggu nannet sámegiela mánáidgárddis, earret eará njuolggadusaid, jahkeplána, bušeatta, raportta ja rehketdoalu bokte.

Erenoamášdoarjaga galgá gokčat daid lassigoluid mat sámi mánáidgárddiin leat guovtti doaibmangiela dihte ja mánáidgárdi oázžu dihto supmi gudege sámegiela bargi ovddas. Mii sávvojuvvo, lea ahte mánáidgárddit galget bargat prošeavttaiguin ja ovdánahttinbargguiguin mánáidgárddis. Danne lea vejolaš ohcat doarjaga Sámedikkis prošeavttaide ja ovddidanbargui. Leat ráhkaduvvon sierra skovit doarjjaortnegii. Sámediggi fállá bagadallama doarjaga oktavuodas.

Doarjaga ulbmil lea ahte mánáidgárdi galgá:

- sihkkarastit fálaldaga sámi mánáide
- nannet ja ovdánahttit sámegiela, -identitehta ja -kultuvrra
- virkkosmahttit ja ealáskahttit sámegiela
- gokčat lassigoluid mat mánáidgárddiin leat sámegielfálaldaga geažil.

4

Sámedikki mánáidgárdepolitihkka

Sámedikki politihkka lea čalloyuvvon Sámediggerádi politihkalaš prográmmii 2006-2009. Dat ráhkaduvvo juohke válgaáigodahkii.

Sámediggi čuovvu čadat gustojeaddji lágaid ja ulbmiliid mánáidgárddiide, maid Stuoradiggi mearrida. Lea Sámedikki dievasčoahkkin ja Sámediggeráddi mat mearridit mánáidgárdesuorggi barggu rámmaid ja njuolggadusaid, daid resurssaid vuodul, mat juolluduvvojit stáhtabušehtas juohke jagi.

Mánáidgárddit sámi mánáide leat hui mávssolaččat sámi giellaovdáneapmái ja sámi mánáid bajásšaddamii oppalaččat. Dán vuodul galgá Sámedikkis leat offensiiva mánáidgárdepolitihkka ja galgá aktiivvalaččat bargat iešgudetge doaimmaiguin iešgudetge bealálaččaid ektui.

Mánáidgárddit galget nannet ja ovdánahttit sámi mánáid giela ja kultuvrra, ja galget veahkkin virkkosmahttit ja ealáskahttit sámegeiela. Mánáidgárddit galget veahkehit sámi mánáid ovddidit iežaset sámi identitehta vai dovdagoahtit oadjebasvuoda ja ilu iežaset kultuvrra ja iežaset giela hárrái.

Sámediggi galgá bargat dan ovdii ahte sámi mánáid mánáidgárdefálaldagas lea buorre kvalitehta ja ahte leat doarvái olu sámi mánáidgárddit. Sámediggi galgá maiddái gozihit ahte pedagogalaš bargoveaga rekrutteren čavgejuvvo, nu ahte sis lea gelbbolašvuoha sámegeielas ja -kultuvrras.

Sámedikki mihttu lea dakkár doaibma sámi mánáidgárddiide gos sámegeiela ja -kultuvrra ovdánahttin lea guovddážiis.

Deatalaš suorggit viidáset bargui:

- sámegeiela nannen
- mánáid vuoigatvuodát

- ovttasbargu iešgudetge beliiguin
- máhttolokten ja fierpmádathuksen
- pedagogalaš neavvut
- rekrutteren
- dutkan

4.1 Sámegeiela nannen

Sámediggi galgá nannet giellabarggu mánáidgárddiin dan bokte ahte juolluda erenoamášdoarjaga sámi mánáidgárddiide. Sámedikki eavttuin oažžut erenoamášdoarjaga, lea oassi doarjjasupmis čadnojuvvon sámegeiela gelbbolašvuhtii mánáidgárddiin. Sámediggi lasihii erenoamášdoarjaga sámi mánáidgárddiide 2004:s. Sámediggi juolluda maiddái stipeandda ovdaskuvlaoahpaheddjiide, stipeandda lohkat oahpponeavvopedagogihka ja stipeandda bargiide geat áigot lohkat sámegeiela. Sámediggi galgá veahkkin bargat dan ovdii ahte buot sámi mánáidgárddit geavahit sámegeiela beaivválaš giellan mánáidgárddis.

4.2 Mánáid vuoigatvuodát

Sámi mánáin sámi guovlluin lea vuoigatvuoha oažžut mánáidgárdefálaldaga sámegeilli. Dát vuoigatvuoha fertte viiddiduvvot nu ahte guoská sámi mánáide beroškeahtta gos riikkas orrot. Ođđa mánáidgárdelagas lea deattuhuvvon ahte suohkanis lea ovddasvástádas daa ahte mánáidgárdefálaldat sámi mánáide sámi guovlluin, lea huksejuvvon sámegeilli ja -kultuvrii, ja eará suohkaniin galget dilitt láchčojuvvot nu ahte sámi mánát sáhttet sihkkarastit ja ovdánahttit iežaset giela ja kultuvrra (Mánáidgárdelága 8. č). Sámediggi galgá gozihit ahte sámi mánát ožžot heivehuvvon fálaldaga mii nanne mánáid sámegeiela ja -kultuvrra, ja ahte suohkanat doahhtalit iežaset geatnegasvuodaid sámi mánáid hárrái geat leat mánáidgárddis.

Jus sámi mánáid vuoigatvuodát ja dárbbut galget válđojuvvot vuhtii, de gáibiduvvo ahte Sámedikkis ja departemeanttas lea rabas ja guovttebealát ovttasbargu sámi mánáid vuoigatvuodaid dáfus. Ovttasbargu lea erenoamáš deatalaš jus lágat ja njuolggadusat galget rievdaduvvot.

4.3 Ovttasbargu

Sámedikkis lea viiddis ovttasbargu sámi mánáidgárd-diiguin ja dáčča mánáidgárd-diiguin, gos leat sámi mánát, mánáidgárd-diid eaiggádiiguin ja suohkaniiguin.

Sámediggi lea maiddá formaliseren ovttasbarggu viđa davimus fylkkaid fylkkamánniiguin. Dasa lassin lea Sámedikkis ovttasbargu fylkkamánniiguin dain fylkkain, gosa leat áshuvvon sámi mánáidgárd-diit ja gos leat mánát geat ožžot sámegieloahpahusa mánáidgárd-diin.

Sámedikkis lea lagas ovttasbargu Máhttodepartemeanttain ja eará áigeguovdilis guovddáš eiseválddiiguin áššiin, mat gusket sámi mánáide ja sámi mánáidgárd-diide.

Ovttasbargu Sámi allaskuvllain lea deatalaš máhttoloktema, dutkama ja rekrutterema oktavuodas. Ovttasbargu ferte buoriduvvot vai sáhtta sihkkarastit rekrutterema ovdaskuvlaoahpaheaddjeohppui. Lea maiddá deatalaš heivehit relevánta lassi- ja viidásetoahpu allaskuvlla olis.

4.4 Fierpmádathuksen ja máhttolokten

Sámediggi lea dálá áigodagas álggahan olu iešgudetlágan fierpmádagaid. Fierpmádathuksen sámi mánáidgárdesuorggi siskkobealde galgá ain vuoruhuvvot. Sámediggi vuordá ahte mánáidgárd-diit ieža váldet stuorat ovddasvástádusa bisuhit ja nannet fierpmádagaid. Fierpmádagaid čada lea Sámedikkis viiddis ovttasbargu mánáidgárd-diiguin, mánáidgárd-diid eaiggádiiguin ja suohkaniiguin. Sámediggi áigu ain doallat jahkásaš sámi mánáidgárdekonferánssaid, almmuhit áigečállaggiid mánáidgárd-diid váste ja

nannet sámi oahpponeahta diehtujuohkin- ja gula-hallanreaidun.

Namuhuvvon arenat doibmet máhttoloktemin. Sámediggi áigu geavahit dálá deaivvadanbáikkiid arenan mánáidgárd-diid bargiid viidáset máhttoloktemii.

4.5 Pedagogalaš neavvut

Sámediggi várre jahkásaččat ruđaid ovdánahttit pedagogalaš neavvuid mánáidgárd-diide. Doarjjasubmi lea beare unni ohcciidlogu ektui, ja ferte lasihuvvot jahkásaš bušeahtamearrádusain. Sámediggi ferte maiddá movttiidahttit eanebuid ráhkadit pedagogalaš neavvuid. Okta hástalus dás leat interaktiivvalaš oahpponeavvut vásedin heivehuvvon giellaoahpahusii mánáidgárd-diin.

Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte ráhkaduvvojit oahpponeavvut mat sáhttet veahkehit mánáidgárd-diid sin barggus sámegielain ja -kultuvrrain. Oahpponeavvut maidda Sámediggi juolluda ruđa, galget nu guhkás go lea vejolaš almmuhuvvot davvi-, julev- ja lullisámegillii.

Pedagogalaš neavvuid vuoruheapmi galgá boahit ovdan jahkásaš bušeahtadokumeanttain.

4.6 Dutkan

Sámediggi vuordá ahte juolluduvvojit ruđat sámi mánáidgárdesuorggi dutkamii ja sámi mánáid bajásšaddandili dutkamii, danne go dál ii báljo gávdno dutkan dán dásis. Jus galgá sáhttit dokumenteret doaimmaid, dárbbuid ja hástalusaid, de lea áibbas dárbbášlaš ahte dutkan sámi mánáidgárdesuorggi siskkobealde biddjojuvvo johtui. Sámediggi lea ávžžuhan departemeantta áshat dutkanstipeanddaid ja stipendiáhttavirggiid sámi mánáid, mánáidgárd-diid ja bajásšaddaneavttuid dutkama várás. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte allaskuvllat ja dutkanbirrasat ovttas mánáidgárd-diiguin hábmejit teoriijaid praksis-máhtu lassin.

5

Sámedikki doaimmat 2008–2011

Odda rámmaplána deattuha ahte sámi mánáidgárdiin fertejit leat bargit geat máhttet sámegeiela ja ahte visot riikka mánáidgárddit galget dovdat sápmelaččaid. Sámediggi vuordá ja áigu gozihit ahte visot mánát ožžot vuoigatvuodaid mielde mánáidgárdefálaldaga mii čuovvu mánáidgárdelága ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid.

Sámediggi áigu dán áigodagas álggahit doaimmaid mat nannejit máhttoloktema mánáidgárdebargiid gaskkas.

Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte ráhkaduvvojit oahpponeavvut mat veahkehit mánáidgárddiid sin barggus ovddidit sámegeiela ja -kultuvrra.

Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte mánáidgárddit iežaset barggus čalmmustahttet sohkaalerollaid ja dásseárvvu.

5.1 Vuoruheapmi 2008 – 2011

Sámediggi áigu dán plánaáigodagas vuoruhit čuovvo-
važ doaimmaid:

- Almmuhit ja juolludit ruđaid ja doarjagiid ovdá nahttinprošeavttaide
- Almmuhit áigečállagiid sámi mánáidgárddiide
- Čuovvolit Mánáidgárdelohpádusa ávžžuhusaid ja čalmmustahttit kvalitehtaovdánahttima
- Bagadallat mánáidgárddiid ja mánáidgárddiid eaiggádiid
- Rekrutteret ovdaskuvlaoahpaheadji virgái
- Movttiidahttit eambbo dievdduid álgit bargat mánáidgárddiin
- Eambbo stipeandaortnegiid
- Joatkit konferánssaid, semináraid ja fierpmádat čoahkkimiid

- Álggahit sámi rámmaplánakonferánssa
- Ásahit neahttadeaivvadanbáikkiid mánáidgárdebargiid váste sámi oahpponeahtas
- Lasihit pedagogalaš neavvuid ráhkadeami
- Nannet dutkama sámi mánáidgárdesuorggis
- Diehtjouhkima
- Evalueret erenoamášdoarjaga sámi mánáidgárddiide
- Guottuid ovddideaddji barggu
- Ovttasbarggu

5.2 IKT

Teknologiija váikkuha birrasii ja olbmuide servodagas. Dat lea juoga mii dál lea šaddan lunddolaš oassin mánáid árgabeaivvis ja mii dadistaga rievdá. Dat váikkuha dasa movt mánát ellet, stohket ja ohppet. Mánát gazzet oahpu digitála reaidduid birra ja leat veaháš hárrjána IKT:ii ja digitála reaidduide.

Sámediggi áigu ásahit neahttadeaivvadanbáikkiid Sámi oahpponeahtas sámi mánáidgárddiid, mánáidgárdebargiid ja váhnemiid várás. Dieđut doarjjaortnegiid, oahpponeavvuid, ohcanskoviid, lágaid ja njuolggadusaid, áigequovdilis dieđuid ja digaštallanforumiid birra biddjojuvvojit dán neahttasiidui.

Sámediggi áigu maid iežaset neahttasiiduin almmuhit dieđuid sámi mánáidgárddiid ja sápmelaččaid ja sámi dilálašvuodaid birra, mat leat heivehuvvon dáčča mánáidgárddiide.

Sámediggi áigu čuovvolit ovdáneami dán suorggis.

5.3 Pedagogalaš neavvut

Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte ráhkaduvvojit oahpponeavvut mat sáhttet veahkehit mánáidgárddiid

sin barggus sámegielain ja -kultuvrrain. Sámedikki vuoruheapmi ovddidit pedagogalaš neavvuid lea lassánan dovdomassii mañemus plánaáigodagas. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte dát vuoruheapmi lassána ain eambbo.

Sámediggi juolluda jahkásačcat rudaidda ráhkadit oahpponeavvuid mánáidgárdesurrggiide. Nu guhkás go lea vejolaš, galget oahpponeavvut almmuhuvvot davvi-, julev- ja lullisámegilli. Sihke báikkálaš, heivehuvvon ja jorgaluvvon oahpponeavvuid berrejit vuoruhuvvot. Vuoruheamit bohtet ovdan Sámedikki jahkásaš bušehtas. Lea ain dárbu juohkelágan girjjálašvuhtii. Dál gávdnojit oalle olu oahpponeavvut, muhto lea stuora dárbu iešgudetlágan neavvuide. Lea stuora váilevašvuhta earret eará mánáidgirjjiid, diehtogirjjiid, jietnagirjjiid, fágagirjjiid, filmmaid, plakáhtaid, sámimáallet duhkorasaid, sámi musihka/juoigama, IKT-oahpponeavvuid, dihtorspealuid ja eará spealuid dáfus. Gávdnojit unnán fágagirjjiid sámegilli dahje sámi fáttáid birra bargiid várás.

5.4 Rekrutteren

Ovdaskuvlaoahpaheddjiid lohku ii leat dohkálaš buot guovlluin. Lea dárbu eambbo ovdaskuvlaoahpaheddjiide lulli- ja julevsámi giellaguovllus, geain lea sámegiela máhttu. Lea maiddá stuora dárbu sámegielat bargiide mánggain suohkaniin olggobealde Sis-Finnmárkku.

Sámediggi áigu álggahit doaimmaid rekrutteret sámegielat bargiid sámi mánáidgárddiide. Rekrutteren-

doaimman ferte doalahit sihke stipeanddaid studeanttaide, geat váldet ovdaskuvlaoahpaheaddjeoahpu ja maiddá oahppovuodu mánáidgárdebargiide geat váldet lassi- dahje viidásetoahpu sámegielas.

Dievddut ovdaskuvlaoahpaheaddjin ja bargin leat hui vátnásat sámi mánáidgárddiin. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte čielggaduvvojit stipeandaortnegat sámi dievdduide geat váldet sámi ovdaskuvlaoahpaheaddjeoahpu. Sámediggi sáhtášii maid ovttrasáid mánáidgárddiiguin, gos leat dievddut jodihit rekrutterenbarggu vuoddoskuvllaid ja joatkkaskuvllaid hárrái.

5.5 Gelbbolašvuhta

Bargit leat deataleamos resursa mánáidgárddis. Bargiid gelbbolašvuhta mearrida mii mánáidgárddis gaskkustuvvo ja deattuhuvvo. Danne oaidná Sámediggi ahte lea ain stuora dárbu ahte bargit háhket gelbbolašvuoda iešgudetge osiin, mat gusket sámi kultuvrii, eallinvuohkái ja servodateallimii, mánggakultuvrrat pedagogihkkii ja guovttegielat pedagogihkkii. Dát ii mielddisbuvvte ahte buohkain galgá leat ovttalágan gelbbolašvuhta buot surggiin, muhto ahte mánáidgárddi oppalaš gelbbolašvuhta lea nu dohkálaš dásis ahte mánáidgárdi sáhtta gaskkustit sámi fáttáid buriin ja dohkálaš vugiin. Lea maiddá deatalaš ahte bargiin lea buorre gelbbolašvuhta ja máhttu báikkálaš kultuvrra birra.

Lea deatalaš nannet giellagelbbolašvuoda sámi mánáidgárddiin. Lea maiddá deatalaš nannet gelbbolašvuoda kulturipmárdusa dáfus. Dasa lassin ferte vuoruhit nannet gelbbolašvuoda sámi pedagogihkas. Sámediggi áigu bargat dan ovdii ahte álggahuvvo viidásetoahppu ja eará máhttolokten, mii nanne sámi pedagogihka ipmárdusa. Dás lea geahččalan- ja ovddidanbargu mánáidgárddis guovddázis.

Mánáidgárdeloktema oktavuodas lea Máhttodepartemeanta álggahan barggu kártet gelbbolašvuoda mánáidgárdesuorggis. Sámediggi lea ovttasbarggus Máhttodepartemeanttain kárten gelbbolašvuoda dárbbu sámi mánáidgárde bargiid dáfus. Dán kártemis bohtá ovdan makkár dárbbut ovttaskas bargiin ja mánáidgárddiin leat viidásetgelbbolašvuoda dáfus, ovda-mearkka dihte lassi- ja viidásetoahpu dáfus.

Máhttolokten lea vuosttažertiin bargoaddi doaibma. Sámediggi ii sáhte váldit badjelassas máhttoloktema doaimma iešgudetge fidnojoavkkuid gaskkas. Lea lunddolaš ahte konferánsat, seminárat ja fierpmádatčoahkkimat Sámedikki olis geavahuvvojit mánáidgárdebargiid máhttoloktemii.

5.6 Doarjagat

Sámediggi juolluda jahkásaččat erenoamášdoarjaga sámi mánáidgárddiide. Doarjja galgá gokčat lassigoluid, mat sámi mánáidgárddiin leat. Doarjaga ulbmil lea veahkehit sámi mánáidgárddiid sihkkarastit fáldalaga sámi mánáide, nu ahte besset ovddidit iežaset sámegeiela, -kultuvrra ja -identitehta. Ohcánáigi doaimmaide mat leat juo álggahuvvon, lea jagi álgogeahčen.

Sámediggi juolluda maiddáid ruđaid ovttaskas mánáid sámegeielaohpahussii dáčča mánáidgárddiin.

Sámediggi várre juohke jagi ruđaid prošeavttaide, geahččalan- ja ovddidanbargguide mánáidgárddiin. Ruđat almmuhuvvojit jahkásaččat ja ohcánáigi lea gidđat.

Sámediggi áigu dán plánaáigodagas vuoruhit:

- giellaoahpahandoaimmaid
- metodihka
- stoahkanbirrasa
- sámi pedagogihka
- dásseárvvu/guottuid ovddideaddji barggu

5.7 Diehtujuohkin ja bagadallan

Sámediggi bargá viidát diehtujuohkimiin ja bagadallamiin. Maŋnemus jagi našuvnnalaš mánáidgárdesuorggi vuoruheapmi lea maiddáid guoskan sámi mánáide. Dattetge gávdnojit báikkit gos sámi mánát eai oaččo dohkálaš fáldalaga sámegeiela ja -kultuvrra dáfus. Sámediggi ferte dál ovttasbargat daiguin

suohkaniiguin, nu ahte váldet dán ovddasvástádusa duodas.

Sámediggi oažžu iešgudetlágan jearaldagaid ja čuolmaid mánáidgárddiin, váhnemiin, mánáidgárddiid eaiggádiin, studeanttain ja earáin. Nu guhkás go lea vejolaš, addit mii bagadallama ja rávvagiid jearaldagaid dáfus. Sámediggi áigu veahkehit váhnemiid geat eai oaččo fáldalaga sámegeiela ja -kultuvrra dáfus, ja addá bagadallama ja dieđuid mánáid vuoigatvuodaid, lágaid ja njuolggadusaid birra. Sámi mánáidgárddit ja mánáidgárddit gos leat sámi mánát, galget čadat oažžut dieđuid oddasiid birra mánáidgárdesuorggis.

Áigečála Stullán almmuhuvvo dál 2 geardde jagis, muhto berre almmuhuvvot dávjijbut.

5.8 Guottuid ovddideaddji bargu

Sámediggi áigu geavahit resurssaid diehtujuohkimiin, bagadallamiin ja guottuid ovddideaddji bargguide. Vai olahivččii buot servodaga osiide, de vuordá Sámediggi ahte eambo almmolaš instánsat, ásahusat ja organisašuvnnat maiddáid geavahit resurssaid dán suorggis. Báikkálaččat lea deatalaš ahte suohkanat ja mánáidgárddiid eaiggádat addet fáldalaga sámi mánáide, mii lea heivehuvvon mánáid geiela, -kultuvrra ja -identitehta mielde.

Sámediggi dáhttu ahte mánáidgárddit galget váldit guottuid ovddideaddji barggu duodas, nugo dan mii guoská dásseárvobargui ja dievdoolbmui mánáidgárddis, ja ahte čuovvola dán “Buorre mánáidgárdi lea dásseárvosaš mánáidgárdi” doaibmaplána ektui.

Odda rámmaplánas daddjo ahte mánáidgárdi galgá veahkkin oáččuhit mánáid oahppat ahte sápmelaččat leat Norgga álgoálbmot ja oahpásnuvvat osiide sámi kultuvrras ja árgabeaieallimis. Sámediggi addá dieđuid sápmelaččaid birra, sáhtta veahkehit evttohit sámi girjjálašvuoda, filmmaid, musihka ja sáhtta vástidit jearaldagaid mat bohtet mánáidgárddiin.

6 | Loahpaheapmi

Sámi servodagas leat stuora vuordámušat Sámediggái, erenoamážit sámi váhnemiin ja mánáidgárddiin. Sámediggi oaivvilda ahte sámi mánáidgárddit leat deatalaš ásašusat ja áigu dan dihte geavahit resurs-said viidáset bargui dán suorggis.

1. mielddus Sámi mánát mánáidgárddiin

	Sámi mánáidgárddit (oss.)/ Mánáid lohku	Ddáčča mánáidgárddit gos lea sámegiella oahpahuš/ Mánáid lohku
2002	43 (71)/870	6/10
2003	45 (71)/968	17/34
2004	46 (72)/900	18/42
2005	46 (72)/882	18/43
2006	47 (72)/929	20/46

2. mielddus Oahpponeavvut – mánáidgárddit

	Submi oahpponeavvo- ohcamat	Juolluduvvon ruhta	Makkár oahpponeavvut	Giella
2002	1.495 547	200 000	Mánáidgirjjit	Davvisámegiella
2003	1.164 762	600 000	Fáddághppagat Mánáidgirji	Davvi-, julev- ja lullisámegiella
2004	2.689 184	650 467	-Bovnnas bovdnii Thomas- ja Emma-girjjiid oddasit deaddileapmi Fáddághpa	Davvisámegiella Davvi-, julev- ja lullisámegiella Davvi-, julev- ja lullisámegiella
2005	3.683 066	815 000	Jietnagirji, diehtogirji, fáddághpa ullu birra, fáddágirji – fierbmun ja rievssat- gárdun, lávllagirji	Davvi-, julev- ja lullisámegiella
2006	7.529 880	1.606237	Speallu, fáddágirji, e-girji, oahpponeavvopáhkka	Davvi-, julev- ja lullisámegiella

3. mielddus Prošeavttat – mánáidgárdi

	Submi prošeaktaohcamat	Juolluduvvon ruhta	Makkár prošeakta
2002		667 600	Giella, sávza-prošeakta, olgostoahkanrusttegat, giella- ja kulturprošeavttat
2003	2 201 217	430 742	Giella, šillju, ovdaprošeakta čalmmustahttin
2004	2 833 139	499 000	Giella, čalmmustahttin/ dokumentašuvdna
2005	2 833 139	449 000	Dásseárvu, dokumenteren, guovttegielalašvuhta, Sámi giella- ja kulturoahpahuš, šillju, teáhter
2006	961 885	497 500	Šillju, giellaprošeavttat, IKT-prošeakta

